

NÅR UNGE OVERVÆRER DIGITALE KRÆNKELSER

En undersøgelse af børn og unges bystanderadfærd,
når de er vidner til online mobning og ulovlig billeddeling

 SocialRespons

For Det Kriminalpræventive Råd | Marts 2023

 DKR
DET KRIMINAL
PRÆVENTIVE RÅD

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. BAGGRUND	4
1.1 Introduktion	4
1.2 Kort om undersøgelsen	5
1.3 Metode og datagrundlag.....	6
2. RESUMÉ	7
3. OMFANG OG KARAKTER AF DIGITALE KRÆNKELSER	11
3.1 Forekomst af digitale krænkelse	11
3.2 Karakter af digitale krænkelse	13
4. HVAD GØR BYSTANDEREN	16
4.1 Forekomst af bystanderadfærd.....	16
4.2 Karakter af bystanderadfærd	18
5. DE UNGES BARRIERER	27
5.1 Del af en ungekultur	28
5.2 Risiko for at stå udenfor fællesskabet	31
5.3 Risiko for selv at blive et offer	32
5.4 De voksne forstår det ikke	33
5.5 De voksne kan gøre det hele værre	34
5.6 Tvivl om alvorgrad	35
5.7 Manglende viden.....	35
6. DE UNGES BEHOV OG LØSNINGER	38
6.1 Fokus på dannelse	39
6.2 Lydhørhed og forståelse	40
6.3 Skjult eller fælles indgriben.....	41
6.4 Oplysning	42
6.5 Tilgængelighed.....	43
6.6 Målrettede indsatser.....	44
BILAG	45

1. BAGGRUND

1.1 INTRODUKTION

Denne undersøgelse er foretaget for Det Kriminalpræventive Råd (DKR) og gennemført af SocialRespons med stor hjælp fra de deltagende børn og unge. Data er indsamlet i perioden november 2022 til januar 2023.

Digitale krænkelser er i denne undersøgelse afgrænset til ulovlig billeddeling og digital mobning.

Det skyldes, at disse typer krænkelser netop er kendetegnet ved, at finde sted internt i ugefællesskaber, hvor både udøver og offer er unge mennesker, der måske endda kender hinanden. Vi ved at disse typer af krænkelser kan føre til mistro og have alvorlige psykiske og sociale konsekvenser for børn og unge.

At blive krænket på nettet kan også have indflydelse på de unges egen risikoadfærd; vi ved fx at unge, der har fået delt et nøgenbillede uden samtykke, har større risiko for at videre dele billeder af andre. Der er desuden en sammenhæng mellem at blive mobbet og senere begå kriminalitet.

Det er derfor relevant at sætte forebyggende ind overfor disse former for digitale krænkelser, hvis man vil nedbringe graden af ungdomskriminalitet. Og her spiller de unges bystanderadfærd en vigtig rolle.

Undersøgelsen genererer unik viden om børn og unges oplevelser, når de som bystandere overværer online mobning og/eller ulovlig billeddeling. Med bystander forstås, når man er vidne til digitale krænkelser – altså hverken udøver eller offer, men tredjepart.

Denne rapport præsenterer således dybdegående viden om bystanderadfærd som fænomen, hvordan de unge handler, når de støder på digitale krænkelser, samt hvilke handlemuligheder og barrierer de oplever i situationen. Herudover præsenterer den – med afsæt i børnene og de unges oplevelser, perspektiver og ideer – en række behov og løsninger til udvikling af fremtidige forebyggelsesinitiativer og handlingsanvisende råd.

Rapporten har særlig relevans for fagpersoner. Derudover kan undersøgelsens resultater være interessante for alle, der gennem deres daglige virke er i berøring med målgruppen (fx klubmedarbejdere eller forældre), og som derfor spiller en rolle i at kunne støtte op om forebyggelsen af online mobning og ulovlig billeddeling blandt børn og unge.

God læselyst!

1.2 KORT OM UNDERSØGELSEN

Baggrund og formål

Undersøgelsen er et led i DKRs helhedsorienterede arbejde med forebyggelse af digitale krænkelser blandt børn og unge, hvor der stilles skarpt på tre primære målgrupper: lærere, forældre og – med nærværende undersøgelse – børn og unge som bystandere¹.

Både internationalt og nationalt foreligger der en del forskning vedrørende børn og unges oplevelser med digitale krænkelser. Her er fokus typisk på enten udøver eller offer, mens forskning i bystanderens rolle i forebyggelsen af digitale krænkelser er af mere sparsom karakter. Dog ved man fra kriminologisk forskning, at bystanderes indgriben ofte spiller en afgørende rolle i forhold til at forebygge kriminelle handlinger.

Dertil kommer, at flere videnskabelige studier viser, hvordan digitale krænkelser må forstås som sociale fænomener, der kan bruges som en måde at opnå anerkendelse, knytte bånd og være en del af fællesskabet på². Set i det lys er et fokus på bystanderen særligt relevant, da denne som oftest spiller en afgørende rolle i forhold til at opretholde eller genforhandle de sociale dynamikker, der er på spil i den pågældende ungekultur.

Ved at undersøge hvilke følelsesmæssige, sociale, kulturelle og strukturelle forhold, der har betydning for bystanderadfærd, bidrager undersøgelsen således med viden, der har til formål at understøtte DKRs fremtidige arbejde på området ved at pege på konkrete behov og fokusområder til udvikling af fremtidige forebyggelsesindsatser.

Undersøgelsens genstandsfelt

Undersøgelsens primære målgruppe omfatter børn og unge i udskolingen (7.-9. klasse). I survey-delen af undersøgelsen indgår også unge på ungdomsuddannelser.

Undersøgelsen afgrænser sig til et fokus på bystanderadfærd i forbindelse med hhv. online mobning og ulovlig billeddeling.

Som grundlag for dialog med de deltagende børn og unge har vi taget afsæt i DKRs definitioner af hhv. online mobning og ulovlig billeddeling:

Med **ulovlig billeddeling** menes deling af intime eller krænkende billeder eller videoer, der bliver delt uden samtykke.

Med **online mobning** menes, at en elev holdes udenfor og bliver drillet eller nedgjort online. Det kan fx være ved at blive hængt ud på nettet eller modtage grimme beskeder.

1 I 2021 fik DKR udarbejdet undersøgelsen 'Forældres rolle i unges digitale liv', og lancerer i 2023 undersøgelsen 'Forebyggelse, opsporing og håndtering af sager om digitale krænkelser i grundskolen'.

2 Se fx 'Homosocial positionings and ambivalent participation – A qualitative analysis of young adults' non-consensual sharing and viewing of privately produced sexual images'. Artikel i: Journal of media and communication research.

1.3 METODE OG DATAGRUNDLAG

Undersøgelsen bygger på kvantitative og kvalitative data i form af interview, fokusgrupper og workshop med i alt 56 børn og unge i udskolingen, såvel som en spørgeskemaundersøgelse³ med over 1000 besvarelser fra børn og unge i udskolingen og på ungdomsuddannelser.

Undersøgelsens kvalitative ben omfatter børn og unge i udskolingen (7.-9. klasse), mens surveyen omfatter børn og unge fra både udskoling og ungdomsuddannelser.

Alle citater er anonymiserede.

Survey

Der er i surveyundersøgelsen 524 besvarelser på grundskoleniveau (7.-9. klasse)⁴ og 521 besvarelser på ungdomsuddannelsesniveau.⁵ I præsentation af surveyens resultater angives det samlede gennemsnit på tværs af grundskole og ungdomsuddannelser. I de tilfælde der er tale om en signifikant sammenhæng i forhold til grundskole eller ungdomsuddannelse, fremhæves denne sammenhæng.

51% af surveyundersøgelsens børn og unge er drenge/mænd, mens 49% er piger/kvinder. På grundskoleniveau er der en overvægt af besvarelser blandt piger på 55%.

Interview og workshop

De interviewede børn og unge er rekrutteret via skoler. Med fokus på at sikre en bred repræsentation er børn og unge rekrutteret fra i alt seks skoler i forskellige områder af landet – med storby, forstad og landområde dækket.

I alt er foretaget 15 enkelt- og parinterview og 3 fokusgrupper med børn og unge i udskolingen, hvoraf størstedelen af respondenterne er fra 8. klasse.

Dertil er afholdt en analyse- og udviklingsworkshop med en 9. klasse, med fokus på adfærd, barrierer og løsninger⁶. De unge blev her præsenteret for undersøgelsens foreløbige identificerede barrierer for at handle, når man overværer online mobning og ulovlig billeddeling. Barriererne blev diskuteret med de unge, hvorefter de unge blev bedt om i fællesskab at lave en prioriteret rækkefølge over disse. Dernæst blev de unge inddelt i to grupper og sat til at finde konkrete løsninger på de største af barriererne. Formålet med workshoppen var således, foruden at kvalificere undersøgelsens foreløbige resultater med de deltagende unge, at få konkretiseret de unges egne bud på løsninger på de største barrierer.

3 Opsætning og udsendelse af survey er varetaget af Epinion.

4 Fordeling set i forhold til klassetrin: 40% besvarelser fra 9. klasse, 33% besvarelser fra 8. klasse samt 21% besvarelser fra 7. klasse. Se bilag 1.

5 For fordeling set i forhold til type ungdomsuddannelse se bilag 1.

6 Workshoppen tog afsæt i adfærdsdesign som metode.

2. RESUMÉ

Denne undersøgelse bidrager med ny bredde- og dybdegående viden om børns og unges bystanderadfærd når de er vidne til online mobning og ulovlig billeddeling. Den bygger på kvalitative data indsamlet blandt børn og unge i udskolingen (7.-9. klasse) såvel som en spørgeskemaundersøgelse blandt børn og unge⁷ i udskolingen og unge på ungdomsuddannelser.

Kortlægning af bystanderadfærd

Undersøgelsens kvantitative ben bidrager med en kortlægning af omfang og karakter af bystanderadfærd. Her viser surveyen, at de unge ofte er vidner til digitale krænkelser. 49% unge angiver, at de er vidne til online mobning månedligt eller mere, mens 40% angiver, at de har været vidne til ulovlig billeddeling en eller flere gange.

I forhold til den enkelte bystanders adfærd, tegner der sig et billede af, at flere unge handler, når de er vidne til online mobning, end når de er vidne til ulovlig billeddeling.

Ser man nærmere på karakteren af de unges bystanderadfærd, viser surveyen, at de unge når de handler typisk går til offeret (i tilfældet af online mobning for at høre om offeret er okay og i tilfældet af ulovlig billeddeling for at fortælle, at det er sket). Set i lyset af den kvalitative data, bliver det

tydeligt, at denne handling er af mindst mulig social konsekvens for bystanderen sammenlignet med andre handlemuligheder (se afsnit 6.3).

En fjerdedel angiver, at de ikke gjorde noget sidst de var vidne til online mobning og ulovlig billeddeling. Når de bliver spurgt til den primære årsag til, at de ikke gjorde noget, svarer flertallet, at de ikke vidste, hvad de skulle gøre. Dertil angiver en stor andel, at de ikke følte det ville gøre nogen forskel at handle. Ser man på de indsamlede interview fremgår det dog, at de unge rent faktisk kender til mange af de forskellige handlemuligheder, de har som bystanders. Besvarelserne dækker således nok i højere grad over, at de unge ikke oplever at have nogle gode handlingsmuligheder, der er realistiske for dem at anvende, og som de tror på ville kunne forbedre situationen (se afsnit 4.2).

Surveyens resultater synliggør en række forhold, der har betydning for de unges adfærd. Det gælder forhold som, at 1) særligt unge i udskolingen, handler på online mobning, mens særligt unge på ungdomsuddannelser handler på ulovlig billeddeling, 2) des bedre man kender offeret, des mere tilbøjelig er man til at handle, 3) flere piger end drenge handler, når de er vidne til online mobning og ulovlig billeddeling.

7 For at lette læsningen vil 'unge' fremadrettet blive brugt som samlebetegnelse for 'børn og unge'.

Barrierer for at handle

De unges bystanderadfærd må forstås med afsæt i de følelsesmæssige, sociale, kulturelle og strukturelle forhold, der karakteriserer den ungekultur de er en del af. Det gælder i forhold til den sladderkultur, og det sociale hierarki, der gør sig gældende såvel som det svære grænseland, som de unge navigerer i (se afsnit 5.1). Alle forhold, der har betydning for deres bystanderadfærd.

Den mest fremtrædende barriere de unge oplever for at handle, er af social karakter. De unge oplever at man risikerer at stå udenfor fællesskabet eller selv risikerer at blive offer, hvis man griber ind over for krænkende adfærd. Her udgør frygten for at blive opfattet som en 'snitch' (sladderhank) en stor barriere (se afsnit 5.2).

I forlængelse heraf bliver det at involvere de voksne særligt sårbart, da man risikerer, at de voksnes indgriben, grundet de sociale repressalier der kan være inden for ungefællesskabet, gør det hele værre for både offer og bystander (se afsnit 5.4 og frem).

Dertil kommer, at det kan være svært for de unge at vurdere alvoren af den pågældende situation, og således vurdere om de bør handle. I tråd hermed er det tydeligt, at de unge i flere tilfælde kan have svært ved at genkende online mobning og ulovlig billeddeling (se afsnit 5.5. og frem).

DE UNGES LØSNINGER OG BEHOV

Undersøgelsens resultater synliggør følgende konkrete behov og løsninger til udvikling af fremadrettede forebyggelsesinitiativer og handlingsanvisende råd (se kapitel 6).

Fokus på dannelse: Et fokus på digital og social dannelse er afgørende i forhold til at etablere en sund kultur online, hvor flere unge griber ind over for online mobning og ulovlig billeddeling. De unge peger her på behovet for en tidlig indsats, så der allerede i en tidlig alder skabes en norm om, at det er god stil at gribe ind frem for, at man bliver anset for at være en 'snitch'.

Lydhørhed og forståelse: I forhold til de voksne peger de unge på et behov for at blive mødt med en større forståelse og lydhørhed. De voksne skal lytte, før de handler, så de sikrer sig, at de handler med blik for den svære situation, man som bystander står i.

Handle i det skjulte eller ved fælles indgriben: De unge efterspørger muligheden for at handle anonymt eller i enerum, for på denne måde at undgå de sociale repressalier, de ellers oplever, kan være til stede, når man griber ind over for online mobning eller ulovlig billeddeling. I tilfælde hvor de oplever, at det har været en succes at gribe ind, har de typisk været flere om at gøre det. Således kan en løsning ligeledes være, at man går flere sammen om at handle.

Oplysning: De unges manglende evne til at genkende online mobning og ulovlig billeddeling vidner om, at der fortsat er behov for at klæde de unge på med viden, der gør dem i stand til at genkende og vurdere alvoren af den pågældende situation. Ligeledes fremhæver nogle unge, at det hjælper at kunne handle på et oplyst grundlag – ved man fx som bystander hvilke konsekvenser der kan være ved at mobbe online, kan man bruge denne viden til at afskrække udøveren.

Tilgængelighed: Undersøgelsens resultater peger på, at motivationen for at handle er tæt forbundet med oplevelsen af, at handlemuligheden er let tilgængelig. Det skal således være nemt at rapportere, anmelde og søge rådgivning, når man er vidne til krænkelser. Ligeledes er det afgørende, at de voksne har fokus på og viser interesse for, hvad der sker online, så de unge oplever, at der er 'en voksen til stede', som man kan gå til.

Målrettede indsatser: Undersøgelsen synliggør en række konkrete forhold vedr. relation, alder og køn, der har indflydelse på bystanderens adfærd. Der ligger således et potentiale i at dykke mere ned i disse forhold med henblik på at kunne udvikle mere målrettede indsatser. Det kunne fx være indsatser målrettet drenge, med afsæt i barrierer og løsninger, der gælder specifikt for dem, da vi ser, at drenge generelt er mindre tilbøjelige til at gribe ind, når de er vidner til krænkelser på nettet.

OMFANG OG KARAKTER AF DIGITALE KRÆNKELSER

3. OMFANG OG KARAKTER AF DIGITALE KRÆNKELSER

3.1 FOREKOMST AF DIGITALE KRÆNKELSER

Undersøgelsens resultater peger på, at det at være vidne til online mobning og ulovlig billeddeling er hyppige fænomener blandt unge i udkolingen og på ungdomsuddannelserne.

82% unge oplever at være vidne til online mobning (49% af dem månedligt eller mere), mens 40% unge har været vidne til ulovlig billeddeling (se fig. 1 og 2).

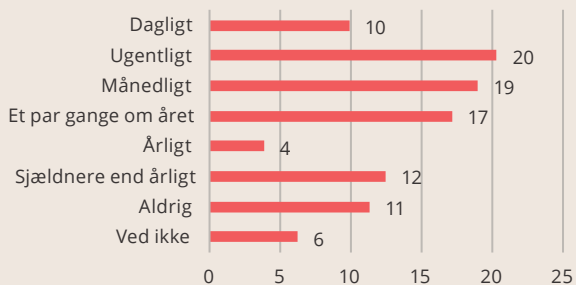
Dog viser surveyen signifikante forskelle på forekomsten af hhv. online mobning og ulovlig billeddeling på hhv. udskolings- og

ungdomsuddannelsesniveau. I tilfældet af online mobning tegner der sig et billede af, at unge i udkolingen samlet set oftere er vidne til online mobning. Her er 25% unge i udkolingen vidne til online mobning ugentligt mod 16% af unge på ungdomsuddannelserne.

Omvendt er det særligt unge, der går på en ungdomsuddannelse, som har været vidne til ulovlig billeddeling. Her svarer 48%, at de er blevet vist eller sendt intime eller krænkende billeder/ videoer delt uden samtykke, sammenholdt med 30% unge på grundskoleniveau.

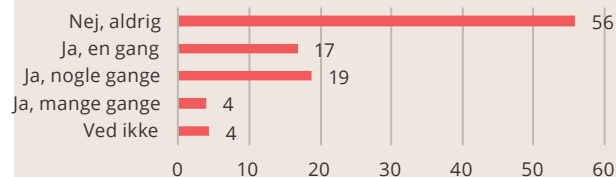
Figur 1) Online mobning

Hvor ofte er du vidne til, at nogen du kender, bliver drillet eller nedgjort online? Pct. (n = 1045)

Figur 2) Ulovlig billeddeling

Er du nogensinde blevet sendt eller vist intime eller krænkende billeder/videoer af nogen, som er blevet delt uden deres samtykke? Pct. (n = 1045)

Undersøgelsens interview med udskolings elever understøtter ovenstående resultat. I størstedelen af interviewene har de unge flere eksempler på at have været vidne til online mobning, mens de har markant færre eksempler på personlige oplevelser med at være vidne til ulovlig billeddeling.

Der kan dog i surveyen være tale om et vist mørketal, idet det fremgår af interviewene, at de unge i flere tilfælde ikke er opmærksomme på, at de er vidne til ulovlig billeddeling (se afsnit 5.6).

3.1.1 En accelereret virkelighed

Selvom mange af de ting, der udspiller sig digitalt, også udspiller sig i den fysiske verden, peger de unge dog på en række forhold, der betinger deres adfærd online

/// Pige 1: *Det er jo meget nemmere at skrive grimme ting, end det er at sige grimme ting, fordi det er jo ikke ansigt til ansigt.*

Pige 2: *Ja, det føles ikke lige så vildt at gøre.*

Interviewer: *Sker drillerierne eller mobningen mere online, synes I, eller kan man ikke sige sådan?*

Pige 1: *Jeg tror det sker mere online.*

Pige 2: *Ja.*

Pige 3: *Ja.*

Som eksemplet illustrerer, bliver det nemmere at skrive noget grimt, hvis man ikke skal se den, det går udover, i øjnene. På denne måde oplever de unge, at det sker hyppigere, at man skriver noget grimt, som man formentlig ikke havde sagt i virkeligheden.

Her spiller de digitale medier en central rolle i forhold til at muliggøre hurtige og impulsive handlinger.

/// Dreng: *Hvis man sender en Snap på en chat, så skal der bare være en, der gemmer det, så kan alle gå ind og gemme det i deres kamera-rulle. Ja. Hvis du ikke er hurtig nok (til at slette det igen), så er der på fem sekunder i hvert fald 10, der har det.*

Således navigerer de unge på mange måder i en accelereret virkelighed, hvor det, som ovenstående beskrivelse illustrerer, kan være svært at styre, i hvilken kontekst et billede eller video bliver brugt, eller hvor muligheden for at sende en grim kommentar kun er et klik væk.

3.2 KARAKTER AF DIGITALE KRÆNKELSER

Digitale krænkelser i form af online mobning og ulovlig billeddeling kan dække over mange ting og spænder bredt i forhold til alvorlighed. Under interview beskrev de unge således mange forskellige scenarier – med alt fra bagtaleri i gruppechats til deling af tæskevideoer.

Dertil kommer, at der kan være stor forskel på de unges oplevelse af, hvornår noget udgør en digital krænkelse, og hvor grænsen går. For nogle opfattes den pågældende situation måske som sjov, mens den for andre opleves som krænkende.

Hvordan situationen opfattes kommer samtidigt an på den kontekst, den finder sted i. Fx er der oftere

en grovere tone i nogle vennegrupper og på nogle medier end på andre. Er man fx med i en Discord server med andre gamere, kan en hård tone være 'name of the game' og derfor ikke noget, man tager så tungt, hvorimod samme adfærd ville opleves som meget grænseoverskridende i fx klassens gruppechat.

På tværs af interview går det igen, at krænkelserne særligt finder sted på de sociale medier TikTok og Snapchat. Enkelte af de interviewede unge angav Discord som det sted, de særligt stødte på ubehagelige episoder og mobning. Fælles for de tre medier er, at man både kan skrive sammen (chatte eller kommentere) og dele billeder og/eller videoer.

- ■ *I min gamle klasse var vi omkring 8 piger der havde en discord-server. På den server blev det talt meget grimt, og vi kom ud i mange skænderier.*
- ■ *Der er snapgrupper, hvor flere bliver ved med at gå efter de samme personer.*
- ■ *Jeg var helt væk, jo. Det første de gør, op med mobiltelefonen, så går de bare og filmer. Og folk de har jo gået rundt og vist videoerne, kan jeg jo så regne ud. Det er jo noget man gør, deler andres fuldkab, og det man gør, når man er fuld. Så det kan jo være ret ubehageligt, hvis man ikke føler, at man helt havde sagt ja til at blive filmet.*
- ■ *Der var på et tidspunkt en dreng i klassen, som ikke var så sød mod en af de andre drenge. Han tog et screenshot af et billede han havde sendt i chatten, og satte en emoji af en gris over ansigtet og sendte det til hele 8.k.*
- ■ *Jeg har oplevet en gang, der var en lille dreng på 11-12 år, der fik tæsk, på grund af, at han kaldte ens lillesøster for tyk. Og der blev der taget en video af det, der blev sendt rundt.*
- ■ *Der bliver sendt mange grimme billeder, fra da vi var små. Altså billeder fra 0. klasse, hvor nogen siger, at man så dum ud eller var grim, og billederne bliver så delt og gemt.*
- ■ *Jeg har oplevet, at nogle af mine venner har sagt, at de ikke ville filmes, hvor dem der har filmet, ikke har accepteret det.*
- ■ *Fx når man er inde på TikTok, og ser kommentarer under nogens video, så syntes jeg de snakker rigtig grimt.*

Udpluk fra interview af de unges beskrivelser af deres erfaringer med online mobning og ulovlig billeddeling.

HVAD GØR BYSTANDEREN

4. HVAD GØR BYSTANDEREN

4.1 FOREKOMST AF BYSTANDERADFÆRD

Når spurgt til hvor ofte den unge gør noget, når de er vidne hhv. online mobning og ulovlig billeddeling, er der en markant forskel på forekomsten af de unges indgriben, alt efter om det vedrører online mobning eller ulovlig billeddeling.

Langt flere angiver, at de handler, når de er vidne til online mobning. Her angiver 28%, at de gør noget 'de fleste gange' og 34%, at de gør noget 'nogle gange'. Til sammenligning angiver kun 9% unge, at de griber ind 'de fleste gange' og 12% 'nogle gange' ved ulovlig billeddeling.

Denne forskel må ses i lyset af, at hele 34% angiver 'ved ikke' til spørgsmålet om, hvor ofte de har

gribet ind over for ulovlig billeddeling, hvilket efterlader et stort mørketal.

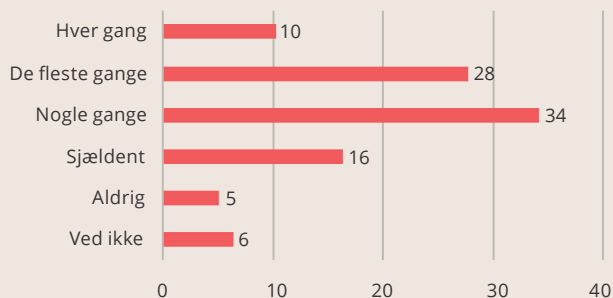
Dog er forskellen på hvor mange unge, der aldrig gør noget ligeledes stor, hvor 5% angiver, at de 'aldrig' gør noget, når vidne til online mobning, sammenlignet med 27% ved ulovlig billeddeling.

Af unge der angiver, at de handler 'hver gang' er cirka samme forekomst på 10% og 9% for hhv. online mobning og ulovlig billeddeling.

Sammenligner man unge fra udskolingen (7.-9. klasse) og unge fra ungdomsuddannelser, viser der sig at være en signifikant forskel på hvor ofte de unge handler. I tilfældet af online

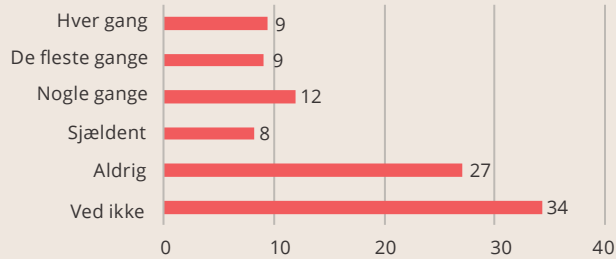
Figur 3) Online mobning

Hvor ofte gør du noget, når du er vidne til, at nogen du kender, bliver drillet eller nedgjort online? Pct. (n = 862)

Figur 4) Ulovlig billeddeling

Hvor ofte har du grebet ind, når du er blevet sendt eller vist intime eller krænkende billeder/videoer af nogen, som er blevet delt uden deres samtykke? Pct. (n = 869)

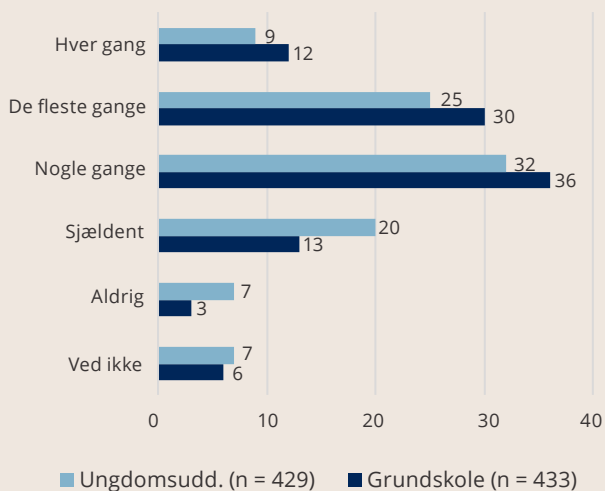
mobning er det særligt unge i udskolingen der angiver, at de handler 'nogle gange', 'de fleste gange', hvis ikke 'hver gang', mens flere unge på ungdomsuddannelsesniveau angiver, at de unge kun 'sjældent' handler. Omvendt er det i tilfældet af ulovlig billeddeling særligt unge på ungdomsuddannelsesniveau der angiver, at de handler 'hver gang', mens særligt unge i

udskolingen angiver, at de 'aldrig' handler når vidne til ulovlig billeddeling.

Fundene kalder således på mere dybdegående viden om de forhold, der karakteriserer de to aldersgruppers oplevelser med digitale krænkelser, og hvilken betydning det har for deres bystanderadfærd.

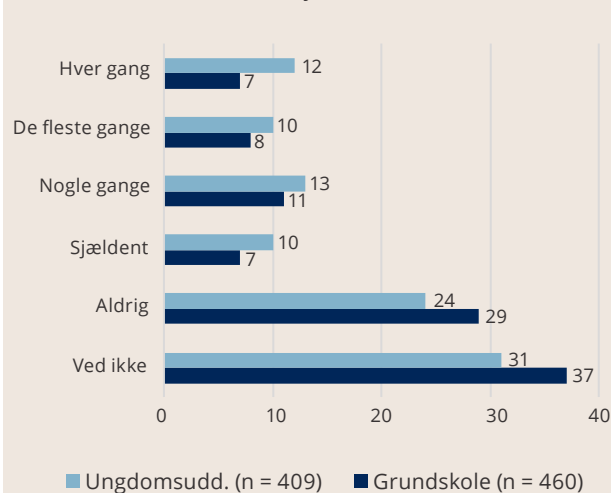
Figur 5) Online mobning

Hvor ofte gør du noget, når du er vidne til, at nogen du kender, bliver drillet eller nedgjort online? Pct.

Figur 6) Ulovlig billeddeling

Hvor ofte har du grebet ind, når du er blevet sendt eller vist intime eller krænkende billeder/videoer af nogen, som er blevet delt uden deres samtykke? Pct.

4.2 KARAKTER AF BYSTANDERADFÆRD

Type adfærd ved online mobning

I surveybesvarelser tegner der sig et billede af at de unge, når de handler på online mobning, særligt går til offeret:

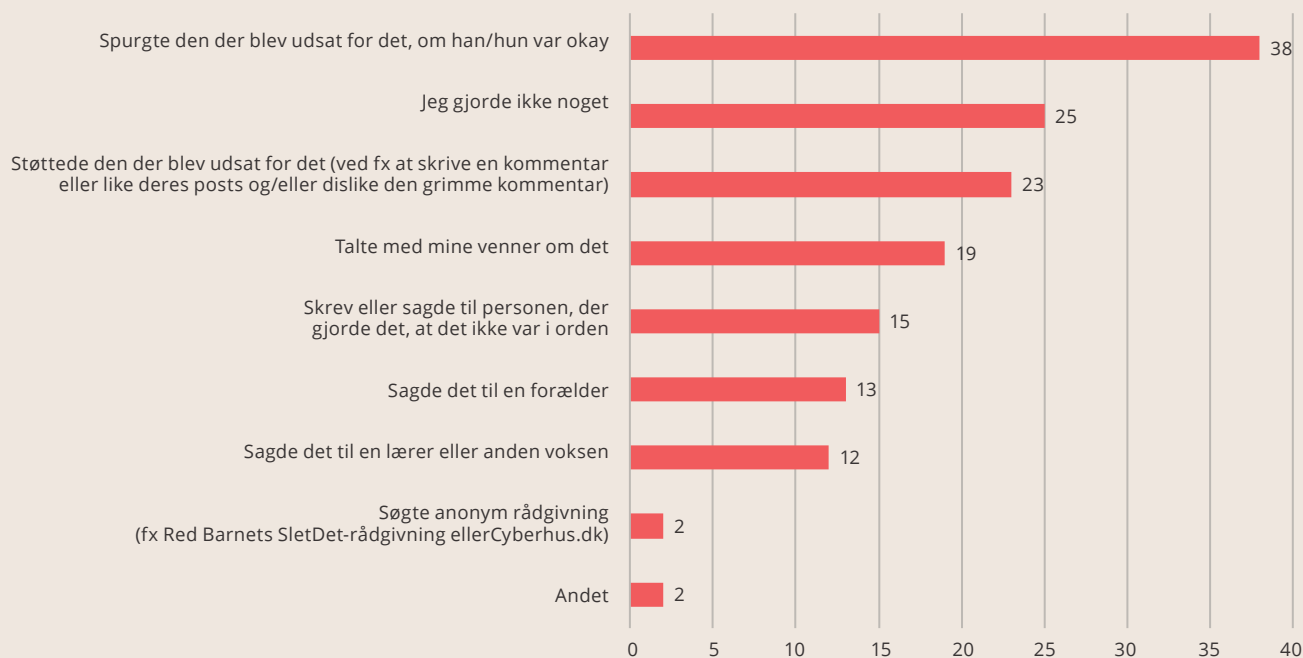
- › 38% spurgte den der blev udsat for det, om han/hun var okay
- › 23% støttede den, der blev udsat for det (ved fx at skrive en kommentar eller like deres posts og/eller dislike den grimme kommentar).

19% talte med deres venner om det, mens 15% konfronterede udøveren. At sige det til en forælder (13%) eller lærer (12%) er mindre hyppigt, mens kun 2% søgte anonym rådgivning.

Hele 25% af de unge angiver, at de ikke gjorde noget, sidst de var vidne til, at nogen blev udsat for online mobning.

Når de bliver spurgt til, hvad de tror er den primære årsag til, at han/hun ikke gjorde noget, angiver

Figur 7) Hvad gjorde du sidst, du var vidne til, at nogen blev drillet eller nedgjort online? Pct. (n = 862)

flertallet (36%), at de ikke vidste, hvad de skulle gøre, mens 23% angiver, at de ikke følte, at det ville gøre nogen forskel.

Umiddelbart er det oplagt at antage, at besvarelsen 'jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre' dækker over

en manglende viden om, hvilke handlemuligheder man har, når man overværer online mobning eller ulovlig billeddeling. Sammenholdt med undersøgelsens kvalitative data tegner sig dog et billede af, at forklaringen må findes andetsteds.⁸

Figur 8) Hvad tror du var den primære grund til, at du ikke gjorde noget? Pct. (n = 212)

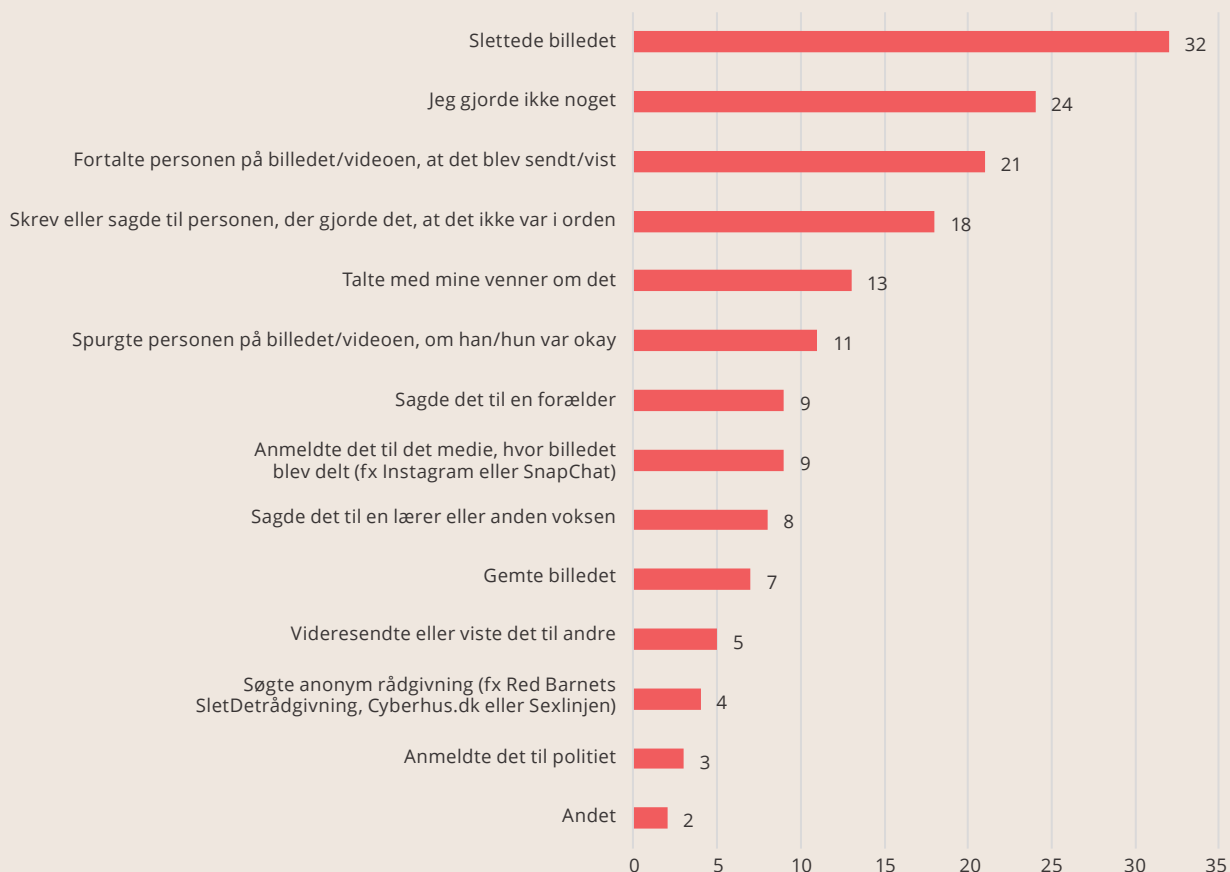
⁸ På tværs af interview er det tydeligt, at de unge i høj grad er sig bevidste om, hvilke handlemuligheder de har som bystandere til online mobning. Flere af de unge fremhæver fx muligheden for at sige det til en voksen eller konfrontere udøveren. Dog ser de ikke disse muligheder som oplagte løsninger, når de står i situationen. Tværtimod går det igen på tværs af interview, at de unge i mange tilfælde oplever, at det ikke gør nogen forskel, og i nogle tilfælde endda forværrer situationen – fx hvis man involverer de voksne. Se kapitel 5 for mere om de unges barrierer for at handle.

Også de unges besvarelse i surveyen 'jeg følte ikke, at det ville gøre nogen forskel' må ses i dette lys. Oplever man, at de handlemuligheder man har, ikke er med til at forbedre situationen, ville det ikke være gøre nogen forskel.

Type adfærd ved ulovlig billeddeling

Når der er tale om ulovlig billeddeling angiver flertallet af børn og unge, at de 'slettede billedet' sidst de var vidne til det. Over en sjettedel (21%) fortalte offeret, at det blev sendt/vist, mens 18% konfronterede den der havde sendt/vist det.

Figur 9) Hvad gjorde du sidste gang du modtog et intimt eller krænkende billede eller video af nogen, som var blevet delt uden deres samtykke? Pct. (n = 415)

Igen er forekomsten af børn og unge, der involverer en forælder (9%) eller anden voksen (8%) mindre hyppig.

Knap en fjerdedel (24%) angiver, at de ikke gjorde noget sidste gang, de var vidne til ulovlig billeddeling.

Når de unge bliver spurgt til den primære grund til, at de ikke gjorde noget, er der igen flest (31%), der angiver 'jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre' som forklaring, mens 14% angiver, at 'jeg følte ikke, det ville gøre nogen forskel'.

Igen må besvarelsen ses i lyset af den kvalitative

Figur 10) Hvad tror du var den primære grund til, at du ikke greb ind? Pct. (n = 176)

data. I interviewene er det tydeligt, at de unge (i de tilfælde, de genkender det) godt er klar over, at billeddeling uden samtykke er ulovligt, og at det derfor er noget, man som bystander kan handle på ved fx at sige det til en voksen eller anmelde det. Samtidigt er de også som oftest bevidste om, at det at være i besiddelse af et billede/en video delt uden samtykke i sig selv er ulovligt. Her forklarer flere, at deres umiddelbare reaktion i mange tilfælde derfor (som vi også ser det i surveyen) har været at slette billedet. Altså må man igen formode, at besvarelsen dækker over noget mere end manglende viden om, hvad man som bystander kan gøre.

Som vi skal se nærmere på i kapitel 5, oplever de unge, at de som bystandere er mødt af en række barrierer, der står i vejen for at handle,

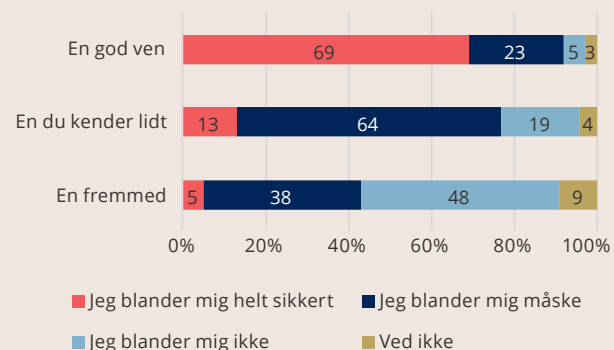
når de er vidne til online mobning og/eller ulovlig billeddeling. De unges oplevelse af ikke at vide, hvad de skal gøre, samt at deres handlinger som bystander ikke gør nogen forskel (jf. ovenstående) må netop ses i lyset af disse barrierer, som i mange tilfælde er med til, at den unge oplever at stå over for et uløseligt dilemma.

Relationens betydning

Knap en fjerdedel af de unge (23%) angiver 'jeg kendte ikke personen på billedet/videoen' som den primære årsag til ikke at gribe ind ved ulovlig billeddeling (se fig. 10). Dette kan skyldes, at man oplever mindre ansvar og motivation for at handle, når det går udover en fremmed. Flere unge påpeger i interviewene, at man 'kan være ligeglad', hvis ikke man kender personen. Dertil kommer, at man har færre handlemuligheder, når man ikke

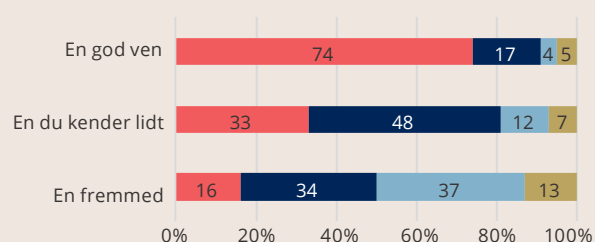
Figur 11) Online mobning

Hvor sandsynligt er det, at du blander dig, hvis offeret er: Pct. (n = 1045)

Figur 12) Ulovlig billeddeling

Hvor sandsynligt er det, at du blander dig, hvis personen på billedet/videoen er: Pct. (n = 1045)

kender offeret, hvorved man ikke har mulighed for fx at fortælle personen på billedet/videoen om det, som ellers er en af de unges foretrukne handlemuligheder.

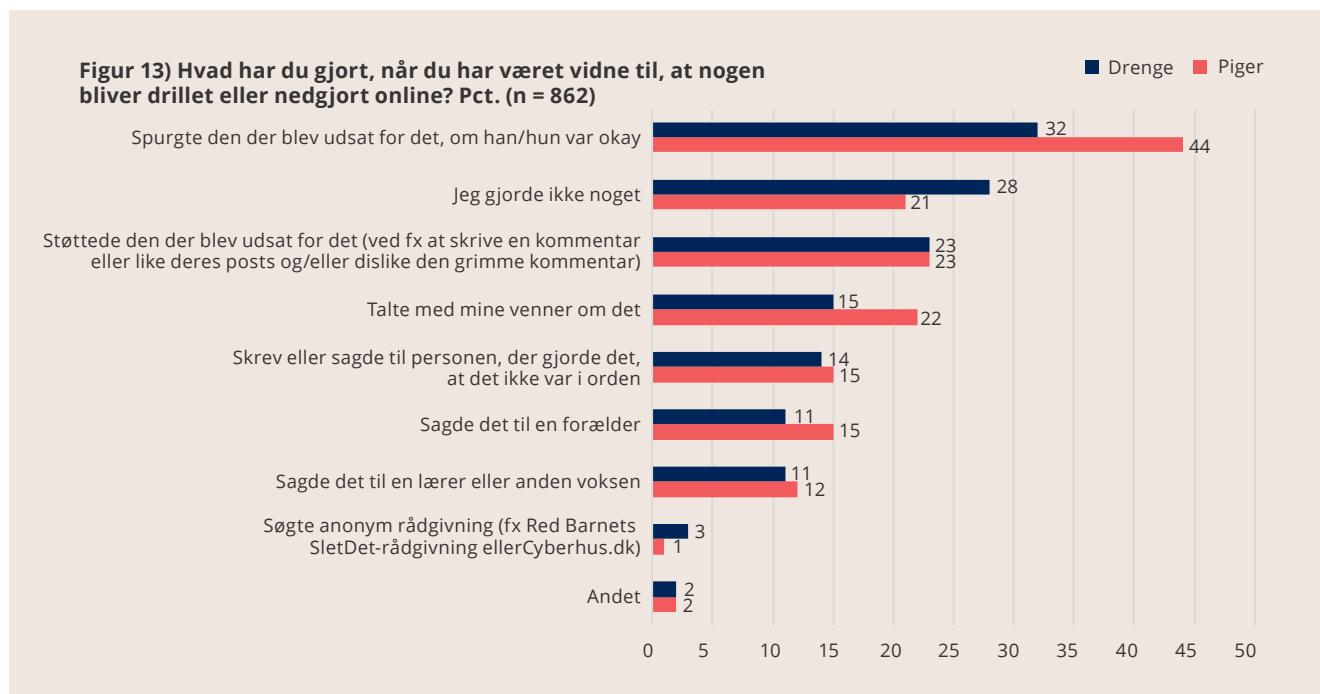
Når de unge bliver spurgt til sandsynligheden for, at de ville handle på online mobning eller ulovlig billeddeling alt efter om offeret er en god ven, bekendt eller fremmed fremgår det, at sandsynligheden for at handle er markant højere, hvis offeret er en god ven (se fig. 11 og 12).

Således spiller bystanderens relation til offeret i mange tilfælde en afgørende rolle for bystanderens adfærd – kender man ikke personen, er man mindre tilbøjelig til at handle.

Overordnet vurderer flere unge, at de ville handle uanset relation i tilfældet af ulovlig billeddeling.

Grundskole vs. ungdomsuddannelse

Der er i enkelte tilfælde tale om en signifikant forskel mellem adfærd på grundskole- og ungdomsuddannelsesniveau.

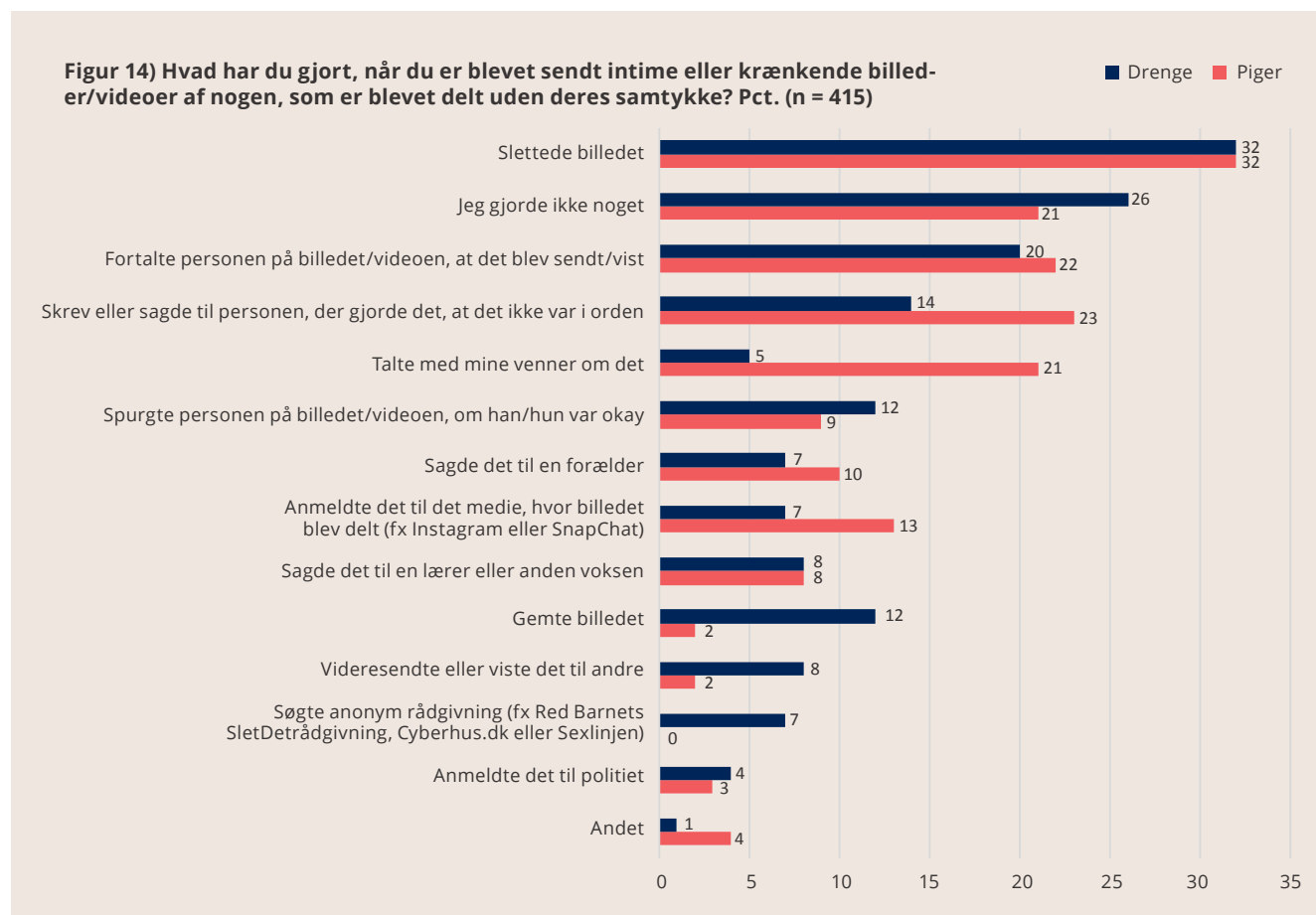

Særligt unge i udkolingen involverer lærer og forældre, eller taler med deres venner om det, når de er vidne til online mobning eller ulovlig billeddeling.

Omvendt er der flere unge på ungdomsuddannelser, der støtter offeret ved at skrive en

kommentar eller like/dislike posts i tilfældet af online mobning eller søger anonym rådgivning eller anmelder hændelsen i tilfældet af ulovlig billeddeling.

Når det gælder årsager til ikke at handle angiver grundskoleeleverne i markant højere grad (13%)

end unge på ungdomsuddannelser (1%) 'jeg var bange for, at det skulle gå ud over mig selv' som den primære grund til, at de ikke gjorde noget.

Kønnede forskelle

Ser man nærmere på survey-resultaterne fordelt på køn, tegner der sig et billede af, at piger i højere grad end drenge griber ind, når vidne til online mobning og ulovlig billeddeling (se fig. 13 og 14). Ved krydstjek af surveyresultaterne gør følgende sammenhænge sig gældende:

I tilfældet af online mobning er det særligt piger,

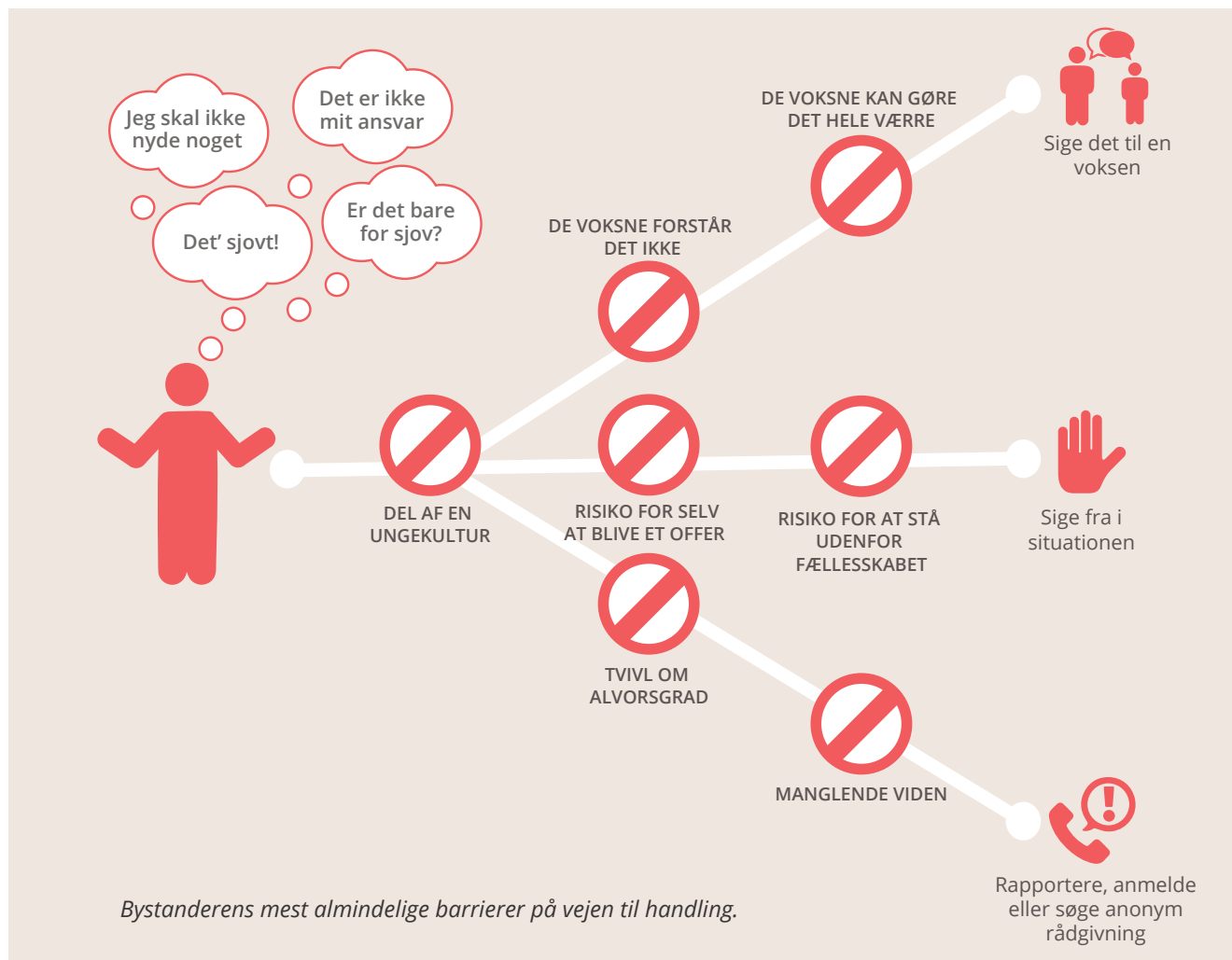
som spørger offeret, om han/hun er OK (44%). Til spørgsmålet om, hvorfor de ikke gjorde noget, når vidne til online mobning, svarer særligt drengene 'jeg tænkte, at det ikke var ondt ment eller bare for sjov', 'jeg var ikke sikker på, at den det gik ud over ville have, at jeg blandede mig' eller 'der var en anden, der gjorde noget før mig'.

I tilfældet af ulovlig billeddeling angiver særligt pigerne (23%), at de konfronterede udøveren, mens særligt drenge gemmer (12%) eller videresender (8%) billedet. I tilfældet af ulovlig billeddeling tager flere drenge dermed del i den udøvende handling.

DE UNGES BARRIERER

5. DE UNGES BARRIERER

Modellen illustrerer de barrierer, de unge oplever for at handle, når de overværer online mobning og ulovlig billeddeling. I de følgende afsnit udfoldes disse.

5.1 DEL AF EN UNGEKULTUR

For at kunne forstå bystanderens barrierer for at handle må man forstå den ungekultur, som online mobning og ulovlig billeddeling er indlejret i. Ungekulturen her forstået i bred forstand, som de følelsesmæssige, sociale, kulturelle og strukturelle forhold⁹, der virker ind på fænomenet og har betydning for bystanderens adfærd.

Derfor vil vi i dette afsnit starte med at redegøre for en række af de centrale forhold ved den ungekultur, bystanderne befinder sig i.

Herefter dykker vi ned i de konkrete barrierer, de unge oplever står i vejen for de handlemuligheder, der er angivet i modellen på forrige side.

5.1.2 'Det er jo sjovt!'

I interview med de unge fremgår det, at flere af de episoder, de unge beskriver, er en kilde til underholdning i klassen eller vennegruppen – 'drama' er sjovt og underholdende, og noget man kan sladre om.

Denne adfærd må ses i lyset af, at sladder og bagtaleri kan virke fællesskabsopbyggende, hvor det at sladre om noget eller dele en hemmelighed er med til at cementere et fællesskab.

■ ■ Dreng 1: *Det sker hver dag sådan noget. Når man ringer eller bare skriver eller snakker med en, så hører man tit noget om ham eller hende, som har gjort det og det. Og at hun eller han er træls.*

Interviewer: *Så der er hele tiden noget?*

Dreng 1: *Hele tiden. Hvis man ringer med en om aftenen og snakker om alt muligt. Så kommer man tit ind på, at hun og han også bare er irriterende.*

Interviewer: *Er der så nogle gange nogen, der har handlet for at stoppe det?*

Dreng 2: *Tværtimod man skal da bare holde samtalen kørende. Det er et ret dejligt emne at snakke om.*

Dreng 1: *Man kan altid bagtale folk. Det er bare hyggeligt. Der er altid en eller anden, man kan sige eller høre lidt om.*

Interviewer: *Men er det træls?*

Dreng 1: *Nej, jeg elsker det. Bare når det ikke handler om en selv.*

Dreng 2: *Man vil gerne høre noget spændende. Man vil gerne høre noget om, hvad andre folk synes om det, så man altid har noget saftigt man kan sige videre til folk.*

Dreng 1: *Man lover ikke at fortælle det til nogen, men man fortæller det til alle næste dag.*

9 På et strukturelt niveau gælder ligeledes de særlige forhold, der gør sig gældende online, som beskrevet i afsnit 3.1.1 En accelereret virkelighed.

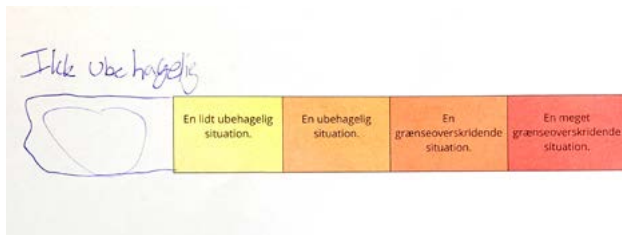
Ovenstående beskrivelse illustrerer den sladderkultur, der kan være til stede, og som i flere tilfælde er på spil, når de unge fortæller om deres oplevelser med grænseoverskridende episoder på fx TikTok eller i gruppechatten.

Når intriger og drama bliver kilde til underholdning, mudres også grænserne for, hvornår noget må betragtes som sjovt versus grænseoverskridende adfærd – en oplagt måde at handle på bliver dermed at sladre med sine venner om det fremfor at gribe ind.

5.1.3 'Man kan være lidt ligeglad'

Under interviewene blev de unge præsenteret for en række cases, der eksemplificerede forskellige scenarier af online mobning og ulovlig billeddeling (se bilag 2). De unge blev her bedt om at placere de forskellige cases på en 'alvorsskala' gående fra 'En lidt ubehagelig situation' til 'En meget grænseoverskridende situation'.

Her blev det tydeligt, at de unge har forskellige opfattelser af, hvor ubehagelig den pågældende situation er at være vidne til. I to tilfælde var der endda behov for et niveau mere ('ikke ubehagelig') på skalaen:

/// Dreng 1: Så længe det ikke er om en selv, det lyder måske lidt ego, men så længe det ikke er om dig selv, men om andre, så er det en lidt lettere position at indtage.

Dreng 2: Jeg har sat den på 'ikke ubehageligt', fordi det er jo ikke hende (bystanderen), der bliver snakket om, så jeg ved ikke, hvordan hun skal kunne føle sig ubehagelig. Det kommer selvfølgelig an på, hvis det nu er hendes bedste veninde, fordi man har jo ikke lyst til at sige det, fordi så bliver personen ked af det, men man kan jo heller ikke bare lade være med at sige det til personen, så det er en lidt mere ubehagelig situation, men hvis det er en, som hun i forvejen ikke kan lide, eller en, som hun ikke kender så godt, så kan man være lidt ligeglad.

Således bliver det tydeligt, at ens oplevelse af episoden, spiller en rolle i forhold til, hvorvidt man vurderer, at man bør handle. Og for nogle unge vil opfattelsen af, at det ikke er ens ansvar være medvirkende til, at de ikke handler.

Som eksemplet også illustrerer, kommer ens ansvarsfølelse desuden an på, hvilken relation man har til offeret. Her fremhæver flere af de unge, at de er mere motiveret for at gribe ind, hvis det er deres gode ven, som er offeret. Dette mønster går ligeledes igen i surveyen, hvor de unge angiver, at de er mere tilbøjelige til at handle, hvis det er en ven det går udover (se s. 22-23).

5.1.3 Billed- og videodeling som social praksis

Billed- og videodeling indgår som en naturlig del af de unges sociale samvær, hvor særligt de billedbaserede medier SnapChat og TikTok bruges dagligt af de unge til at poste, dele og sende billeder og videoer til hinanden.

Et typisk fænomen er, at billed- og videodelingen indgår i (som oftest venskabelige) drillerier. Denne kultur bliver allerede etableret i de yngre klasser. Flere af de interviewede unge nævner fx, hvordan det, da de var yngre, var et typisk fænomen, at man i anledning af en klassekammerats fødselsdag for sjov postede et pinligt billede af dem fra, da de var yngre. Også i de ældre klasser (7.-9.) er det fortsat almindeligt, at man driller hinanden ved at tage billeder eller filme hinanden gøre pinlige eller vilde ting.

Interviewer: *Men er det bare sådan helt naturligt, når I er sammen? Du laver et eller andet crazy, og så er der nogen, der tager et billede af det?*

Dreng 1: *Ja. Det er bare helt naturligt.*

Her må billed- og videodelingen forstås som en måde at markere sit fællesskab på. Fx beskriver en drengegruppe, hvordan de deler nøgenbilleder af hinanden internt i vennegruppen:

Dreng 1: *Drengene kan jo godt sende nøgenbilleder (af hinanden) til hinanden, og så stoler man på, at hvis det bliver gemt, så bliver det ikke vist til andre, udover de andre drenge. Hvis man stoler på hinanden, så kan det være hyggeligt.*

I kraft af den omfangsrige billed- og videodeling, bliver det dog tydeligt, at det kan være svært for de unge at styre i hvilken kontekst billedet/videoen i sidste ende vises eller deles. Som drengegruppen, der deler intime billeder og videoer af hinanden internt, beskriver:

Dreng 1: *Altså, jeg kan personligt sige, at jeg har nøgenbilleder af en masse drenge på årgangen. Altså, hvis man er sammen, og så tager det, er det ikke noget (alvorligt). Men så har man det jo. Og så sender man det ikke videre, så respekterer man det jo. Men man kan selvfølgelig godt blive lidt bange for, at der er nogen, der sender det videre.*

Dreng 2: *Altså, hvis det er, at du har fået taget et billede, hvor du måske sidder og skider, så kan du godt sige, okay, den her behøver du ikke sende til nogen. Så plejer de at respektere det.*

Interviewer: *Men I accepterer, at ens veninde eller ven har det på sin telefon?*

Dreng: *Ja, ja, ja.*

Dreng 3: *Man stoler på dem, eller... noget (griner).*

Dreng 2: *Det sker nogle gange, hvis man nu har lavet et eller andet, man er flov over, og så har alle mulige pludselig den video. Hvis man sad og pillede næse eller sked. Eller hvis du var stiv og lavede et eller andet dumt. Hvor man egentlig tænker, at det er fint nok, men hvis den person så sender det videre, så er det træls.*

Som ovenstående eksempler illustrerer, navigerer de unge i en online virkelighed, hvor en situation hurtigt kan eskalere fra sjov til alvor. Eksemplet synliggør den ambivalens, drengene oplever ved at dele intime billeder og videoer med hinanden. Hvad der startede i venskabeligt sjov, kan munde ud i en krænkende oplevelse. Flere unge nævner netop tilfælde, hvor videoen i situationen bliver taget med vedkommendes samtykke, men sidenhen bliver delt videre uden den pågældendes samtykke, og på denne måde pludselig bliver en grænseoverskridende oplevelse for den, det går ud over – såvel som en ulovlig handling.

5.1.4 'Dem på toppen sætter dagsordenen'

De unges digitale virkelighed må ses i lyset af de sociale dynamikker, der gør sig gældende de unge imellem. Børnene og de unge beskriver i denne sammenhæng, at der råder et socialt hierarki i fx klassen, hvor de dominerende sætter dagsordenen. Som to unge fortæller:

/// Dreng: *Der er jo nok et hierarki i klassen. Hvis du har kæmpet dig op på toppen, ligesom f.eks. Mount Everest (griner), så har du ikke lyst til at falde ned ad det bjerg igen.*

Interviewer: *Så der er noget med, at man skal...*

Dreng: *...blive på toppen.*

Pige: *Det er tit de populære, der tramper på de mindre populære. Det er også derfor, man nok ikke*

skal sige det til en voksen, selvom det er bedst. Så kommer alle til at hade en.

Interviewer: *Så man skal ikke sige det til en voksen?*

Pige: *Altså det ville være det rigtige, men folk kommer til at hade en, hvis man siger det.*

Således har det sociale hierarki betydning for, hvilken adfærd man oplever er mulig, når man overværer online mobning og ulovlig billeddeling. Som de unge fortæller, kan det at holde nogen udenfor og nedgøre andre være en måde for dem 'på toppen' at bibeholde deres position. Går man imod denne adfærd, udfordrer man det gældende hierarki og risikerer at miste sin position i gruppen og/eller selv at blive offer.

5.2 RISIKO FOR AT STÅ UDENFOR FÆLLESSKABET

I interview fremgår det, at billeddeling eller bagtaleri i nogle tilfælde er med til at knytte sociale bånd internt i den vennegruppe, bystanderen er en del af. I sådanne tilfælde oplever de unge, at det kan være svært at sige fra i situationen, idet man risikerer at ryge ud af det fællesskab, man er en del af.

/// Interviewer: *Kan det være svært at forlade (snapchat) gruppen?*

Dreng: *Ja altså, hvis det er en gruppe, man gerne*

vil være en del af, og man måske har været en del af i længere tid, så er det også fællesskabet, man ryger ud af. Hvis det er en gruppe ikke kun i chatten, men også ovre i skolen, og du så forlader den gruppe, gider de måske heller ikke at være sammen med dig ovre i skolen, skal du tænke på.

Også i tilfælde hvor den digitale krænkelse finder sted i et større fællesskab, såsom klassen, oplever de unge, at det kan være særligt svært at gribe ind, hvis den/dem, der mobber, er en del af det samme sociale fællesskab, som man også selv er en del af. Som en dreng forklarer det:

■ Dreng: *Jeg har faktisk heller ikke fortalt nogen om det (hvis der er blevet talt grimt om en fra klassen), fordi så stikker jeg også lidt dem, som snakker om det i ryggen på en eller anden måde. Sådan har jeg det i hvert fald lidt.*

Interviewer: *Hvad er man bange for i den situation?*

Dreng: *Altså, så bliver det sådan lidt 'os mod dem'. (...) Så står du lige pludselig i midten af det, og tænker hvis hold skal jeg være på, på en måde.*

Eksemplet synliggør det dilemma der kan være i at blande sig, idet det kan opfattes som at 'vælge side', og dermed at man vælger det fællesskab fra, som man ellers gerne vil være en del af.

Her spiller også popularitet en central rolle. Er mobberen/mobberne centralt placerede i det

sociale fællesskab i klassen, bliver det særligt svært at handle. Modsat har de unge ikke samme problem med at blande sig i konflikten i tilfælde, hvor det har været en mindre populær/mere udsat elev, der egenhændigt har kaldt andre fra klassen grimme ting i snapchat-gruppen.

■ Pige: *Min klasse havde engang en Snapchat-gruppe, og så var der en, der havde forladt klassen, der så sendte virkelig mange ting. Og han begyndte at adde folk derind, der skrev 'ej, pigerne, de er så hot, jeg vil knalde dem.' Og så var det så, at, hele klassen bare samlet rapporterede ham. Og så fik de smidt ham ud af gruppen, og så blev han lidt mere cuttet af helt.*

Pige

I tilfælde som denne er der netop ikke nogen negative sociale konsekvenser ved at gribe ind. Tværtimod er man her ved at gribe ind med til at opretholde det sociale hierarki, og således fortsat en del af det styrende fællesskab.

5.3 RISIKO FOR SELV AT BLIVE ET OFFER

En anden helt central social barriere, som de unge fremhæver, er frygten for at det går ud over en selv, hvis man blander sig. Som en pige fortæller:

■ Pige: *Det er jo sket lidt i vores gruppechat. Der er en i klassen, der bliver drillet mere end de andre. Men det er der ikke så mange, der siger noget til. Også fordi det er rigtig meget drengene, der gør det. Så vi kan prøve at sige noget til det, men så er det også os det går ud over. Fordi så siger de*

sådan, 'Uuh, kan du godt kan lide ham?'. Så man kunne godt sige noget, men man er lidt bange for at sige noget.

Pige

De unge refererer som oftest til tilfælde, hvor flere går imod en enkelt person. Frygten for selv at blive offer og frygten for at stå udenfor fællesskabet er derfor ofte to sider af samme sag.

■ ■ *Det kan jo være ubehageligt at være i den situation, fordi man ikke tør sige fra til de andre, selvom det ikke er okay. Hvis man ikke holder sig på god fod med de andre, så kan det være, det er en selv, der ender med at blive skrevet om.*

Pige

I sådanne tilfælde oplever de unge endda, at det kan være svært bare at få lov til at forholde sig passivt, fordi også det kan tolkes som, at man går imod gruppen. Som en af pigerne beskriver:

■ ■ *Jeg tænker også, at hvis det var min gode veninde (der blev talt grimt om) og jeg blev addet til den her gruppe, så ville jeg være lidt, hvad skal jeg gøre? Det er jo ens gode veninde, og man gider ikke snakke lort om hende, for det er jo ikke fair, men man kan jo heller ikke bare lade være med at skrive noget, fordi så tænker de andre sikkert, 'ej hvor er hun nederen', og så kan det være, at de begynder at lave en gruppe, og skriver om en selv.*

Pigen beskriver her, hvordan hun oplever et pres for at deltage i nedgørelsen af hendes veninde,

fordi hun er blevet tilføjet til gruppen. Eksemplet synliggør, hvordan det når der er 'flere mod en' kan føles nærmest umuligt at gå imod strømmen, hvis man vil bibeholde sin position i fællesskabet og undgå selv at blive et offer.

5.4 DE VOKSNE FORSTÅR DET IKKE

På tværs af interview går det igen, at de unge i mange tilfælde afskriver muligheden for at gå til en voksen, når vidne til online mobning og ulovlig billeddeling. De unge forklarer sig med, at det skyldes de voksnes manglende forståelse for situationen.

For flere af de unge gælder det, at de ikke oplever at deres forældre forstår den virkelighed de er en del af. Det er længe siden, de voksne selv var unge, og de kan derfor kan have svært ved at sætte sig ind i de unges levede ungeliv.

I tråd hermed må den unges påpasselighed med at involvere de voksne i ubehagelige hændelser og konflikter ses i sammenhæng med ønsket om at have sit ungdomsliv for sig selv. Det man deler med sine venner, er det ikke meningen, at de voksne skal delagtiggøres i. Som en pige forklarer det:

■ ■ *Hvis man viste de voksne det (chattråden), kunne man jo risikere, at de så andre hemmeligheder, som man måske ikke har lyst til, at de voksne skal vide noget om.*

Her må det digitale fællesskab netop forstås som en del af deres private rum på lige fod med fx ungdomsværelset.

Den manglende forståelse bliver yderligere forstærket af den digitale virkelighed de unge befinder sig i og som de voksne står udenfor.

/// *Jeg synes heller ikke de voksne hjælper så meget på det. Jeg tror ikke rigtig, de kan sætte sig ind i det, for de har aldrig prøvet det samme.*

Pige

5.5 DE VOKSNE KAN GØRE DET HELE VÆRRE

I forlængelse af det beskriver flere unge oplevelsen af, at de voksne typisk overreagerer, og som konsekvens sætter en masse i gang, der ofte forværrer situationen. Som en pige forklarer det:

/// *Nogle voksne de kan godt gå sådan helt balalajka over det, hvor de kan blive sådan 'Okay, vi skal skrive til alle de hers forældre'. Det vil man ikke have til at ske, fordi ofte når sådan noget sker, vil man ikke have, at der gøres 'en big deal' ud af det. Og så hvis de så bare er sådan, 'okay, vi skal have kontakt til alle de forældre, og de skal have sådan en stor skideballe, og de skal bare få alle deres devices taget fra sig i et år', og sådan noget, så er det bare sådan. 'Okay, slap lige lidt af'. Og så næste gang vil man jo ikke sige det til ens forældre.*

Som eksemplet synliggør hænger oplevelsen af, at de voksne ofte overreagerer uløseligt sammen med, at de involverede risikerer en straf.

Samtidigt oplever de unge, at det har negative konsekvenser for bystanderen selv at sige det til en voksen grundet de sociale repressalier, der kan være ved at blande sig. På tværs af interview går det igen, at man ikke vil risikere at blive upopulær og anset for at være en 'snitch' (en sladderhank) af de andre involverede unge.

/// *Det kan være svært, fordi så er man sådan en 'snitch', eller sådan en 'Karen'¹⁰, hvis man siger det til en voksen.*

Pige

Dertil kommer, at involveringen af de voksne i nogle tilfælde kan være med til at gøre situationen værre for offeret, idet de involverede kommer i problemer og derfor efterfølgende som straf, blot fortsætter, og måske endda forstærker, udelukkelsen og nedgørelsen af offeret.

/// *Pige: Hende der har sagt det (til de voksne), hun har aldrig været den mest populære type, men der var i hvert fald ikke ret mange, der kunne lide hende efter det.*

Interviewer: *Fordi hun havde sagt det?*

Pige: *Ja, og havde gjort så meget ud af det. For dem det gik ud over, vi var rigtig gode venner med dem, så vi var også sure på hende. Vi kunne godt se, at det var rigtig forkert, det de havde gjort (vennerne), men blev alligevel lidt småsure.*

¹⁰ Nedsættende amerikansk slang for selvretfærdig kvinde, der føler sig hævet over andre og berettiget til at fælde dom over andre.

Dreng: *Det er det der med hierarki, jeg siger ikke hun lå højt oppe, men hun røg jo meget længere ned, end hun var i forvejen.*

Dreng: *Ja, hun gik i minus bagefter. Hun var ligesom nede på nul, ikke? Og så gik hun så i minus.*

Set i ovenstående lys kan den voksnes håndtering af sagen have store konsekvenser for de involverede, og i nogle tilfælde ligefrem forværre situationen.

5.6 TVIVL OM ALVORSGRAD

De unge navigerer i et svært grænseland, når det kommer til digitale krænkelser. Det skyldes både, at der kan være forskellige opfattelser af en given situation (nogen oplever det som sjovt, mens andre oplever det som krænkende), såvel som at en situation hurtigt kan eskalere fra sjov til alvor. Således står bystanderen i flere tilfælde med en svær opgave, hvad angår at vurdere alvoren af den pågældende hændelse.

En pige forklarer fx en situation, hvor hun og veninderne havde svært ved at vurdere, om de burde gribe ind:

■ *Nu ved jeg ikke, hvordan han har det med det, han griner ofte af det, men man kan godt tænke, at det nok er ubehageligt for ham egentlig. (...) Vi tror ikke, at han syntes, det var sjovt, men drengene tror, at han syntes, det var sjovt. De lavede en film, hvor de sagde grimme ting om ham. (...) Det er måske også lidt svært at tage op.*

Han griner af det, så er man lidt forvirret. Synes du, det er sjovt, eller hvad synes du?

Eksemplet illustrerer den svære situation og medfølgende tvivl, de unge kan opleve, når de overværer online mobning og ulovlig billeddeling. Hvorvidt man bør handle afhænger af en helhedsvurdering af situationens alvor. Her er det ikke blot ens egen opfattelse af situationen, men også udøver og offerets opfattelse der skal tages i betragtning – er det ment for sjov?, er den det går udover ked af det? Osv.

Og er man som bystander i tvivl om alvoren af den pågældende hændelse, vil man også være mindre tilbøjelig til at handle.

5.7 MANGLENDE VIDEN

På trods af at de unge i høj grad er bevidste om, hvilke muligheder, man som bystander har for at handle (fx at konfrontere udøveren, sige det til en voksen eller anmelde hændelsen), er der dog videnshuller hos de unge, der ligger forud for overhovedet at overveje, om man skal handle.

Det gælder for det første i forhold til at genkende online mobning.

Som beskrevet i ovenstående afsnit, oplever de unge netop, at det kan være svært at vurdere situationens alvor.

Samtidigt viser interviewene, at de unge ofte i langt højere grad, end de er klar over deltager i ulovlig billeddeling. Fx når de sender et billede af en ven videre til en fælles ven uden samtykke eller viser et billede, de har gemt i deres kamera-rulle til andre uden samtykke.

For det andet tegner der sig et billede af, at flere unge mangler viden om en fjerde handlemulighed,

nemlig at søge rådgivning. Som en pige peger på som et løsningsforslag under workshoppen:

/// Vi har brug for en hotline!

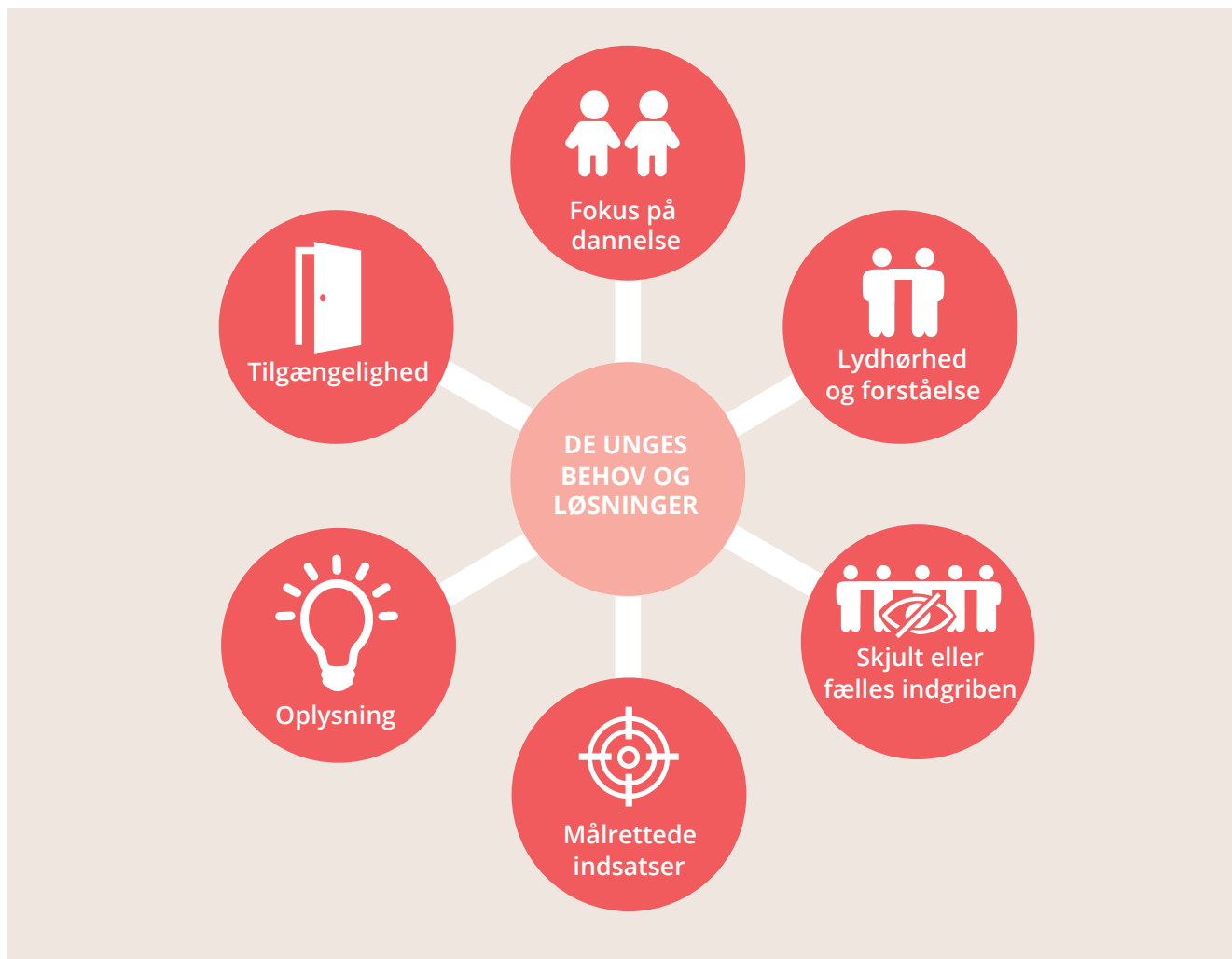
Således hænger de unges sparsomme brug af rådgivningstjenester i flere tilfælde sammen med en manglende viden om, at de findes¹¹.

11 Surveyen viser at kun 2% af de unge har søgt anonym rådgivning når vidne til online mobning, mens kun 4% har søgt rådgivning, når vidne til ulovlig billeddeling. At så få tyer til anonym rådgivning kan selvfølgelig være et bevidst fravalg, men set i lyset af at de unge, som bystandere ofte oplever at stå over for et svært dilemma med tvivl om hvad de skal gøre, må man formode, at de i flere tilfælde har et stort behov for rådgivning.

DE UNGES BEHOV OG LØSNINGER

6. DE UNGES BEHOV OG LØSNINGER

Modellen illustrerer de behov og løsninger undersøgelsens resultater, og herunder de unge selv, peger på. I det følgende udfoldes disse.

6.1 FOKUS PÅ DANNELSE

Som undersøgelsens resultater viser, må de unges bystanderadfærd ses i lyset af den ungekultur, de indgår i.

Som vi har set, er bystanderens adfærd netop betinget af det sociale hierarki, der er på spil de unge imellem; hvor man risikerer sociale repressalier, hvis man griber ind, når man er vidne til online mobning eller ulovlig billeddeling, der udøves af unge fra det styrende fællesskab.

Dertil kommer at de digitale medier er med til, at de unge befinder sig i en accelereret virkelighed, der kan være svær at navigere i.

En konsekvens heraf bliver, at mange unge, selv når de ikke synes det de er vidne til, er i orden, ikke handler.

I interview tegner der sig et billede af, at der i de tilfælde hvor de unge har gode erfaringer med

at gribe ind, er tale om et sundt fællesskab i klassen og/eller nogle meget ansvarsbevidste og reflekterede unge.

Set i ovenstående lys bliver det tydeligt, at et fokus på dannelse – socialt såvel som digitalt¹² – er et vigtigt grundlag for at fremme en kultur, hvor man som bystander føler et ansvar for og oplever det er okay at gribe ind og sige fra (hvor man ikke er en 'snitch', men en 'god ven').

Her er et vigtigt opmærksomhedspunkt, at denne indsats igangsættes tidligt. Den kultur, der gør sig gældende i fx klassen, grundlægges allerede i de små klasser, mens det digitale liv vinder indpas i en tidlig alder (allerede i 8-årsalderen får mange deres første mobiltelefon). Flere af de unge beskriver det derfor som 'for sent' at gøre noget, når først man går i udskolingen.

¹² Her er Børne- og Undervisningsministeriet aftale i forhold til at styrke digital dannelse blandt børn og unge et tiltag, som muligvis vil kunne imødekomme dette behov og hvis virkninger det bliver interessant at følge. Se 'Ny aftale skal styrke børn og unges digitale dannelse' på www.uvm.dk.

6.2 LYDHØRHED OG FORSTÅELSE

Som tidligere vist udgør de voksnes manglende forståelse en stor hindring for, at de unge går til dem, når de er vidne til online mobning eller ulovlig billeddeling.

Fælles for de tilfælde, hvor de unge har oplevet, at det har hjulpet at sige det til en voksen, har været, at det har været en voksen de er trygge ved og har tillid til, og som er god til at spørge ind og lytte. Et godt eksempel er to pigers beskrivelse af, hvordan de gerne deler deres oplevelser med deres mødre:

Pige 1: *Jeg har også snakket med min mor om det (at han bliver mobbet). Hun spørger nogle gange, om der er nogen, der føler sig lidt udenfor. Og så siger jeg jo bare den samme person hver gang.*

Interviewer: *Har du også snakket med din mor om, at det der foregår på Snapchat?*

Pige 1: *Ja, det har jeg.*

Pige 2: *Sådan er min mor også. Hun er sådan, er der sket noget nyt, som du måske har lyst til at fortælle mig? Så er jeg sådan, det er ikke så rart at sidde ved siden af ens sidemakker, når han hele tiden bliver kaldt grimme ting, agtigt. Fordi så føler man på en måde, at det også går udover en selv. Fordi man tænker, er du okay? Skal jeg gøre noget?*

Behovet for lydhørhed og forståelse må ses i lyset af de unges erfaringer med, at det at involvere en voksen i mange tilfælde leder til en eskalering og forværring af konflikten. Det er derfor afgørende, at de voksne har en dybdegående forståelse for, hvilke sociale dynamikker (det sociale hierarki, den unges egen position mv.) der er på spil, så de kan handle med blik for disse.

De unge, der deltog i workshoppen, foreslog som løsning på denne barriere, at man kunne udvikle et kursus, der klæder de voksne på med viden om de barrierer, man som ung kan opleve, når man overværer online mobning og ulovlig billeddeling. Dertil fremhævede de unge vigtigheden i, at de voksne lytter, før de handler. At de går til offer og evt. bystander først – og handler med afsæt i deres behov og ønsker for, hvad der skal gøres.

KURSUS: til forældre og lærere

- Skal ku' se det fra børns vinkel
- Lytte til børnene (ikke sig det videre)
- Forstå deres rolle (effekt) indflydelse
- input fra unge og psykologer
- tal med ofret først, find løsning
- Vi ved hvordan Snap fungerer

Bud på løsninger af unge, der deltog i analyseworkshop.

6.3 SKJULT ELLER FÆLLES INDGRIBEN

Grundet de sociale repressalier, de unge oplever, der kan følge med, hvis man griber ind som bystander, udtrykker flere ønske om, at man kan handle anonymt. Anonyme hjælpeforanstaltninger såsom anonym rådgivning eller anonym anmeldelse er her oplagte værktøjer, som det kunne være en fordel at udvikle såvel som at udbrede kendskabet til blandt unge.

De unges behov for anonymitet taler her også ind i temaet lydhørhed og forståelse, idet der for de voksne ligger en opgave i at gå forsigtigt til værks – med blik for, at bystanderen måske ikke ønsker, at det kommer frem, at vedkommende har sagt det til en voksen.

En anden handlemulighed, som flere unge tyer til, er at gå til offeret eller udøveren selv. Som illustreret i kapitel 4 går flertallet af unge, når de er vidne til online mobning til offeret, for at høre om vedkommende er okay, mens en sjettedel af unge fortæller offeret det i tilfælde af ulovlig billeddeling. Også i interview går det igen, at de unge som oftest oplever, at det er nemmere at gå direkte til offeret frem for at blande sig i det forum, hændelsen finder sted. Dette forhold må netop ses i lyset af, at bystanderen på denne måde undgår, at de andre involverede har kendskab til det. I tilfælde,

hvor bystanderen har konfronteret udøveren selv, opleves det desuden nemmere at tage det i enerum, ved fx at skrive en privat chatbesked eller tage den ansigt til ansigt, for på denne måde at undgå, at det står til skue for hele gruppen.

” Dreng 1: *Så kommer der også bare en hadegruppe mod dig. Hvis du gør noget inde i gruppen.*

Interviewer: *Hvad tænker I, der skulle til for, at man turde gøre noget?*

Dreng 2: *At man kunne handle anonymt.*

De unge efterspørger således tiltag, der tager højde for bystanderens behov for at kunne handle i det 'skjulte' eller på en subtil måde, som en løsning på de sociale repressalier de ellers risikerer.

En tredje handlemulighed som nogle unge beskriver, at de har haft gode erfaringer med, er at gå flere sammen om at gribe ind. På denne måde bryder man igen med de sociale konsekvenser man ellers kan opleve der er ved at gribe ind som bystander, idet man ikke står udenfor fællesskabet, men snarere skaber et modfællesskab.

6.4 OPLYSNING

Som beskrevet i kapitel 5 kan tvivl om, hvornår noget udgør en digital krænkelse være en barriere for, at de unge griber ind. Set i det lys ligger der en opgave i at klæde de unge på med mere viden om, hvornår noget udgør en digital krænkelse – fx i tilfældet af billeddeling, hvor mange unge deltager i en ubevidst risikotagning, når de fx viser et billede frem for at sende det eller videresender et billede internt i vennegruppen uden at have bedt om lov.

Under interview med to piger, bliver det desuden tydeligt, at deres gode erfaringer med at gribe ind, hænger sammen med, at de handler på et oplyst grundlag. Pigerne er særligt velorienterede om de forskellige mediers muligheder for rapportering, såvel som det digitale fodspor man efterlader sig. De har flere gange gjort brug af anonym rapportering, såvel som fx at orientere mobberen om, at man nemt kan finde frem til personen, selvom de har oprettet en falsk profil.

Pige 1: *Jeg tænker at oplyse om det med e-mail (at man kan finde frem til brugeren af en falsk profil ved at spore deres email), fordi det skræmte så mange i kommentarerne. Fordi meget tit, hatekommentarer er nærmest altid på grund af, at folk tror, de er anonym. Hvis du mødte nogen i virkeligheden, ingen ville sige ting, som bliver sagt på nettet.*

Pige 2: *Og hvis du er på en profil som TikTok eller Instagram, er det så nemt at rapportere nogen. Det er sådan tre klik. Så hvis du ikke selv har lyst til at skrive tre siders lang paragraf, så bare rapporter dem.*

Pigerne peger således på, at man som bystander, foruden at rapportere, kan handle ved at oplyse mobberen om konsekvenserne ved dennes adfærd.

I tråd hermed går det igen hos flere unge, at de oplever, at det er nemmere at konfrontere udøveren ved ulovlig billeddeling end ved online mobning, netop fordi man kan bruge som argument, at det er ulovligt og derfor dumt at gøre.

Set i ovenstående lys kan oplysning om hvilke konsekvenser der kan være ved at udøve digitale krænkelse, og at man som bystander kan bruge denne viden aktivt, være vejen frem.

Dog er det afgørende, at oplysning af de unge sker i øjenhøjde med blik for den ungekultur, de unge er en del af og de barrierer, de oplever gør sig gældende.

6.5 TILGÆNGLIGHED

De mange barrierer, der ligger i vejen for at de unge griber ind, kalder på, at det gøres så nemt som muligt for bystanderen at handle. Det gælder hvad enten det handler om at rapportere eller søge rådgivning om en pågældende hændelse eller sige det til en voksen.

Flere af de unge har netop gjort brug af muligheden for at rapportere digitale krænkelser til det medie, det er sket på. Her er det tydeligt, at det er afgørende, at man kender til muligheden, samt at det er gjort nemt at rapportere for, at man benytter sig af muligheden.

På samme vis peger undersøgelsens resultater på, at der kan være behov for at gøre muligheden for at søge anonym rådgivning lettere tilgængelig. Som illustreret under barriere-afsnittet tyer kun få til anonym rådgivning, hvilket kan tyde på, at det ikke er en løsning, de unge kender til eller oplever som tilgængelig.

På samme måde spiller tilgængelighed en vigtig rolle, når det kommer til at sige det til en voksen. Fx beskriver to piger en episode, hvor de involverede deres lærer i en sag, hvor en af drengene i klassen blev mobbet af de andre drenge:

Pige 1: *De lavede en film om ham, og sagde grimme ting om ham i filmen. Det foregik både på Snapchat og i klasserummet.*

Pige 2: *Jeg tror også, at vores klasselærer i det her tilfælde godt kunne mærke det. Også fordi hun får de her filmproduktioner, som vi har lavet.*

Interviewer: *Tror I, at I havde sagt noget, hvis det kun havde været på Snapchat?*

Pige 1: *Det tror jeg faktisk ikke.*

Interviewer: *Hvorfor ikke?*

Pige 1: *Det ved jeg ikke. Det er nok fordi, man selv er bange for, at de vil sige noget imod os.*

Interviewer: *Men hvad gjorde så, at I turde sige noget, når det også skete i klasselokalet?*

Pige 2: *Det er nok fordi, der var en voksen, der lige var til stede der.*

Pige 1: *Ja, det var lidt nemmere, fordi hun var der, og så det.*

Pointen er her ikke, at de voksne kun kan hjælpe,

hvis episoden finder sted i klasselokalet eller de selv er til stede online. Pointen er derimod, at de unges oplevelse af, at de voksne er opmærksomme på, hvad der foregår, er afgørende for, at de unge oplever det som lettere tilgængeligt at involvere den voksne.

At de voksne har fokus på de unges levede online liv kan være med til, at de unge bliver mere tilbøjelige til at gå til den voksne. Føler man sig ikke blot mødt og forstået, når man går til de voksne, men forud herfor set af de voksne, bliver at sige det til en voksen en mere tilgængelig mulighed.

6.6 MÅLRETTEDE INDSATSER

Som illustreret i kapitel 3 og 4 har nogle specifikke forhold (alder, relation og køn) betydning for den unges bystanderadfærd. Således er det, foruden et fokus på unge samlet set, oplagt at tænke i indsatser med et målrettet fokus på disse forhold.

For eksempel kunne det være oplagt at tænke i målrettede indsatser, der tager højde for de kønnede forskelle – hvor piger som bystandere indtager en mere aktivt handlende rolle, mens drengene i højere grad forholder sig passive eller, som i tilfældet af ulovlig billeddeling, 'går med på den'.

Denne kønnede forskel viser sig også gennem interview, hvor en dreng fx beskriver følgende:

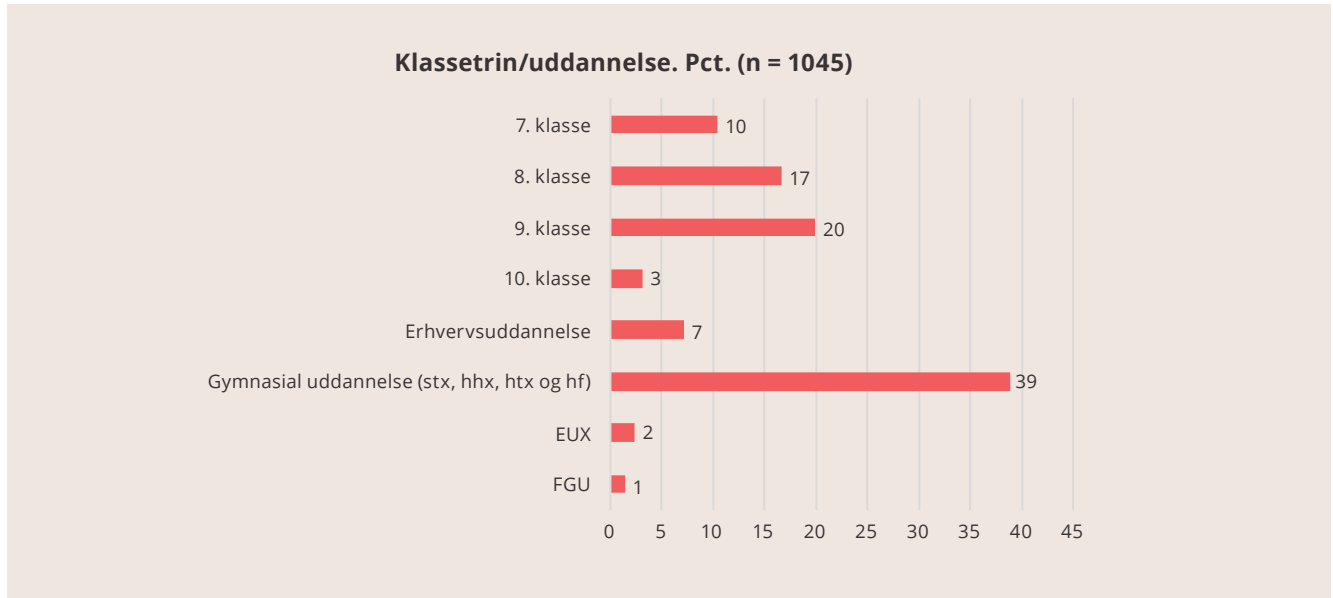
Interviewer: *Resultaterne fra de spørgeskemaer, der er blevet sendt ud viser, at der er lidt hurtigere til handling hos pigerne end der hos drengene. Er det noget, I kan genkende?*

Dreng: *Ja. Jeg ved ikke, om det kun er i forhold til det her (digitale krænkelser), men bare lidt i forhold til alt, føler jeg. Sådan generelt, bare sådan gennem vores skoleår, er det bare altid... Det, jeg mener er det der med, at piger bare generelt handler hurtigere, hvis der er noget galt. Sådan plejer det bare altid at være. Fx, hvis der er et lille barn, der græder i skolegården, eller sådan noget, ikke. Sådan plejer det bare generelt at være.*

Således bliver det tydeligt, at der er behov for mere viden om drengenes bystanderadfærd og barrierer for at handle med henblik på at kunne lave målrettede indsatser, der kan komme disse barrierer til livs.

BILAG

BILAG 1: Besvarelser fordelt på klassetrin og ungdomsuddannelse

BILAG 2: Beskrivelse af cases, præsenteret for de unge i forbindelse med interview og fokusgrupper.

Under interview og fokusgrupper blev cases anvendt som en måde at åbne op for samtalen gennem konkrete eksempler på online mobning og ulovlig billeddeling. Casene blev brugt under alle interview. Hvilke og hvor mange der blev taget frem, afhæng af det enkelte interview (hvor godt samtalen flød, den unges mediebrug mv.). De 5 cases var følgende:

- › Signe er blevet en del af en snapchatgruppe med nogle af sine klassekammerater, hvor flere skriver grimme ting om en fra klassen.
- › Victor er en del af en gamer-gruppe på Discord, hvor særligt et medlem ofte bliver nedgjort af flere af de andre medlemmer.
- › Frederik er blevet opmærksom på, at en han kender deler undertøjsbilleder, som han har fået tilsendt af piger han har skrevet med.
- › Selmas veninde har posted en video på TikTok, hvor hun gør grin med en af drengene fra klassen. Drengen har bedt Selmas veninde slette det. Selmas veninde synes han burde slappe af.
- › Lise har hørt, at der er blevet inviteret til en hadegruppe om en elev på skolen, hvor mange elever er blevet inviteret og flere skriver grimme ting.

NÅR UNGE OVERVÆRER DIGITALE KRÆNKELSER – En undersøgelse af børn og unges bystanderadfærd, når de er vidner til online mobning og ulovlig billeddeling

Kopiering tilladt med kildeangivelse

ISBN: 978-87-92966-71-1

Marts 2023

Udgiver: Det Kriminalpræventive Råd, DKR

Udarbejdet af: SocialRespons

Layout: Rikke Jensen

Tak til de medvirkende børn og unge, der har delt deres erfaringer i denne rapport

